

POSTANOWIENIE

17 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

na posiedzeniu niejawnym 17 kwietnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J. M. i W. M.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z 28 listopada 2022 r., I ACa 1246/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 28 listopada 2022 roku (sygn. akt I ACa 1246/21) Sąd Apelacyjny w Białymstoku oddalił apelację pozwanego Banku od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie wydanego 4 października 2021 roku w sprawie I C 643/20 (pkt. I.) i rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II.).

Wyrok ten został w całości zaskarżony skargą kasacyjną przez pozwanego, który uzasadnił wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania występującymi w sprawie zagadnieniami prawnymi odnoszącymi się do tzw. kredytów frankowych (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.).

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania ewentualnie o jej oddalenie i o zasądzenie na ich rzecz kosztów

postępowania kasacyjnego. Z jednoznacznego powiązania wniosku o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego z wnioskiem o oddalenie skargi kasacyjnej wynika, że powodowie nie domagają się zwrotu kosztów w przypadku odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, co uzasadnia brak zamieszczenia w treści postanowienia rozstrzygnięcia w tym przedmiocie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna, nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie pełnić przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek do czterech ma więc zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą

być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie. Tak więc, nie w każdej sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, w przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się wbrew obowiązującym regulacjom sądem trzeciej instancji. Nie jest rolą Sądu Najwyższego korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Skarga kasacyjna strony pozwanej nie zawiera argumentów dostatecznych dla uznania, że skarżący skutecznie wykazał, że w sprawie zachodzą powołane przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Odnosząc się do rozważań wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania należy przede wszystkim podkreślić, że nie jest rolą Sądu Najwyższego oceniającego wskazany wniosek, poszukiwanie na jego łamach zagadnienia prawnego świadczącego w myśl art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., o potrzebie przyjęcia skargi do rozpoznania. Obowiązkiem skarżącego jest wyraźne wyodrębnienie powstałego w sprawie istotnego zagadnienia prawnego i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania. W analizowanej skardze brak wyraźnego wyodrębnienia ww. elementów skargi. Skarżący wiele miejsca poświęca na ogólne uwagi dotyczące rozbieżności jakie ujawniły się w orzecznictwie na gruncie tzw. spraw frankowych, zwraca uwagę, że powstałe orzecznictwo dotyczy głównie kredytów indeksowanych, a nie denominowanych, przekonując nietrafnie, że już tylko te okoliczności świadczą o potrzebie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Tymczasem istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu

(zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02; z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08).

Analiza wyodrębnionych z wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zagadnień prawnych nie pozwala na przyjęcie, że czynią one zadość omówionym powyżej wymaganiom. Poruszone przez pozwanego kwestie stanowiły przedmiot wielu wypowiedzi Sądu Najwyższego, który w ostatnim czasie wielokrotnie zajmował się problematyką tzw. spraw frankowych. Powstałe orzecznictwo odnosi się zarówno do stanów faktycznych dotyczących kredytów indeksowanych jak i denominowanych (zob. np. uchwałę 7 sędziów SN – zasadę prawną - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17). Sam fakt, że w orzecznictwie sądów powszechnych ujawniają się pewne rozbieżności nie świadczy o konieczności ponownego zajęcia przez Sąd Najwyższy stanowiska odnośnie kwestii podnoszonych w skardze. Argumenty przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie pozwalają także przyjąć, że utrwalona linia orzecznicza powinna ulec zmianie.

Problematyka klauzul abuzywnych w umowach indeksowanych do franka szwajcarskiego, była już przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego jak również Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Zgodnie z nimi - postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (tak m.in. orzeczenia SN z: 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). W orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że postanowienie te kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, przez uzależnienie wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od wyłącznej decyzji banku. Takie postanowienia umowne, które uprawniają bank do jednostronnego ustalenia kursów walut, sformułowane często nie w treści samej umowy, tylko w regulaminie lub w

innych załącznikach do umowy są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron. Takie uregulowanie umowne należy uznać za niedopuszczalne, niezależnie od tego, czy swoboda przedsiębiorcy (banku) w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyleń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Abuzywność umów kredytów indeksowanych i denominowanych w walucie obcej (CHF) nie wyczerpuje się w klauzulach kształtujących mechanizm indeksacji (zob. np. wyroki SN z: 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, Nr 2, poz. 20; z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22). Za takie uznawane są też postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy-konsumenta nieograniczonym ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE z: 20 września 2017 r., C-186/16, *Andriuc i in.*, pkt 37; 20 września 2018 r., C-51/17, *OTP Bank i OTP Faktoring*, pkt 68; 14 marca 2019 r., C-118/17, *Dunai*, EU:C:2019:207, pkt 48; 3 października 2019 r., C-260/18, *Dziubak*, EU:C:2019:819, pkt 44, wyrok SN z 30 września 2020 r., I CSK 556/18).

Konsekwencją stwierdzenia, że postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.) jest działająca ex lege sankcja jego bezskuteczności, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, wyroki Sądu Najwyższego: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13, z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, z 24 października 2018 r., II CSK 632/17). Jednakże konsument może następnie udzielić świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. W rozpatrywanej sprawie strona powodowa konsekwentnie, od samego początku, jeszcze na etapie przedprocesowym domagała się zwrotu kwot uiszczonych na rzecz banku wobec

zarzutu nieważności łączącej strony umowy o kredyt z racji zawarcia w niej klauzul abuzywnych.

W judykaturze utrwalony jest także pogląd, że art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoi on na przeszkodzie wypełnianiu w umowie luk spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym. Stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku w umowie powinno skutkować przywróceniem sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej powinien się znajdować, w przypadku braku takiego warunku. W takim wypadku nie można zastąpić kursu z tabeli żadnym innym kursem notowania CHF do złotego, w tym średnim kursem ogłaszanym przez NBP (zob. np. wyroki SN z: 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że brak jest przepisów dyspozytywnych, które mogłyby zastąpić w umowie postanowienia abuzywne (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22 i z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22).

Wylimitowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania. W nowszej judykaturze Sądu Najwyższego konsekwentnie przyjmuje się, że jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki SN z: 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

Dodatkowo należy podnieść, co konsekwentnie pomija skarżący - że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości, przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględniać nie tylko jego brzmienie, lecz

także jego kontekst oraz cele regulacji, której część on stanowi (zob. wyrok TSUE z dnia 10 lipca 2019 r., Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, C-649/17, EU:C:2019:576, pkt 37). Zgodnie z jednolitym orzecznictwem TSUE istnieje możliwość zastąpienia abuzywnych postanowień umownych przepisami dyspozytywnymi jedynie w przypadku, gdy następstwem wyłączenia abuzywnych postanowień z umowy jest jej nieważność, która nie jest w interesie konsumenta, a więc gdyby miała narazić go na niekorzystne konsekwencje (zob. np. wyrok TSUE z 21 stycznia 2015 r., C-482/13, C-484/13, C485/13 i C 487/13, Unicaja Banco, SA przeciwko José Hidalgo Rueda i in. i Caixabank SA przeciwko Manuel María Rueda Ledesma i in.). W wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18, TSUE wskazał, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę. W takim wypadku art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie pozwala zastąpić kursu sprzedaży z tabeli żadnym innym kursem notowania CHF do złotego, w tym średnim kursem ogłaszanym przez NBP, a co więcej w orzecznictwie SN przyjmuje się, że brak jest takich przepisów dyspozytywnych (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, i z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.).

Ponieważ strona powodowa nie wniosła o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego w przypadku odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania – brak było podstaw do zamieszczenia w treści postanowienia rozstrzygnięcia w tym przedmiocie (art. 109 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.).

[SOP]

[ms]

